

Juli Cervera Baviera, un militar, científic i aventurer gairebé oblidat

per Pere Vilàs Gil

Unes informacions publicades mesos enrere a la premsa local per Mariano Planells em varen picar la curiositat sobre aquest interessant personatge i la relació que podia tenir amb la nostra illa. Com el lector podrà comprovar en el breu treball que segueix, no em vaig equivocar. En aquestos casos, i ja que es tractava d'un militar, el millor que es podia fer era demanar el full de serveis a l'Arxiu militar de Segòvia. El resultat de les investigacions ha sét el següent:

Juli Cervera Baviera fou un militar i científic nascut a Sogorb (Castelló) el 1854. El 1871, quan només tenia dèsset anys, començà a València la carrera de Ciències Físiques i Naturals, estudis superiors que abandonà als vint anys per ingressar en l'Acadèmia de Cavalleria. En va sortir el 1875 amb la graduació d'alferes. Dos anys més tard, el 1877, va fer el primer viatge al Marroc. Es coneix que la cavalleria tampoc no responia a la seua dèria personal, així que el 1878 ingressà a petició pròpia en l'Acadèmia Especial d'Enginyers Militars, d'on va sortir tinent el 1882.

El 1883 es casà amb María de los Desamparados Giménez Baviera. El 1884 se li varen concedir quatre mesos de permís per realitzar uns estudis de geografia al Marroc. S'entén que, com en el viatge anterior, aquests mesos els va gaudir també a sol·licitud seua, cosa que ja demostra les seues inquietuds com a científic, en aquest cas interessat per la geografia. Durant aquell període col·laborà a la *Revista Científico*

Militar amb articles sobre el Marroc i publicà alguns treballs monogràfics sobre aquell mateix tema. Un altre fet que palesa el seu interès és que l'any següent el president de la Societat Espanyola de Geografia Comercial demanà, probablement per l'afany de completar els estudis dels viatges anteriors, que li fos concedit un permís especial per temps indeterminat a fi d'explorar la costa occidental del desert del Sàhara en companyia de Francisco Coello i de Joaquín Costa i amb el suport econòmic d'aquella societat civil. Tots tres varen recórrer un extens territori gairebé desconegut de la zona costanera occidental d'Àfrica fins a les llacunes d'Ydehil, lloc on hi ha extensos dipòsits de sal gemma.

Cal dir aquí que aquest mètode és una constant del modus operandi de les grans expedicions de descobriments —la del viatger científic a la manera de la Il·lustració—, portades a terme durant els segles XVIII i XIX, especialment pels anglesos, en principi amb finalitats comercials o pel simple fet d'aprofitar nous coneixements amb la vista posada en la utilitat que se'n podria treure: una societat científica i amb càrrec als seus fons encomana una expedició a la persona que considera més apropiada. A la tornada, elabora un informe que certament servirà de base per obrir noves rutes de comerç amb els indígenes i també per ampliar coneixements científics de tot ordre, des de la geografia (sobretot mapes i cartes nàutiques) a la botànica, l'etnografia, etc. Però també amb fi-

nalitats militars, amb l'excusa de protegir aquells assentaments que a partir dels informes redactats es creu convenient d'instal·lar a les noves terres descobertes. La història ens ofereix multitud d'exemples, i el més clamorós de tots és el de Charles Darwin al continent sud-americà (l'any 2009, segon centenari del seu naixement, va ser declarat "Any Darwin" per la comunitat científica internacional). N'hi ha molts altres exemples: de francesos, holandesos, espanyols... Entre aquestos darrers podem anomenar el cas de l'espia del Príncep de la Pau, el noble musulmà Alí Bei, personatge que en realitat era el català Domènec Badia i Leblich; va recórrer tot el nord d'Àfrica fins a la Meca a la primeria del segle XIX. També l'expedició de Malaspina, en temps de Carles III, que es va avançar a Darwin devers trenta-set anys, tot i que el profit per a la Corona i per al seu prestigi personal no va estar a l'altura de l'anglès. Caldria esmentar aquí també les nombroses expedicions científiques a l'interior o a les costes del continent americà i a les Filipines, que sortiren d'alguns dels virregnats establerts per l'administració de la Corona espanyola en aquelles llunyanes terres.

En el seu viatge, Cervera va recórrer més de vuit-cents quilòmetres d'aquelles regions d'Àfrica, aleshores gairebé desconegudes, i va entrar en contacte amb diverses tribus d'habitants del desert. Propicià i preparà alguns tractats amb les més pròximes al territori del Sàhara espanyol, per la qual cosa a la tornada, el 1886, li

va ser concedida la graduació de comandant per mèrits. El 1888 va ser nomenat representant del cos d'enginyers militars a l'exposició universal de Barcelona, càrrec que deixà per passar a ser agregat militar a la representació d'Espanya a Tànger. Una vegada que va haver retornat a la Península, el 1891, se li imposaren sis mesos d'arrest al castell de Santa Bàrbara, a Alacant, per haver publicat una nota al diari *El Imparcial* tot criticant la política que aleshores seguia el Govern espanyol respecte del Marroc (recordem que els francesos s'havien establert a Algèria el 1830 i que preparaven plans militars per fer el mateix al Marroc).

El 1893 va ser destinat a Melilla, on va prendre part en diversos combats contra escamots locals i dirigí alguns treballs de fortificació. El 1896, sent ajudant de camp del general en cap del 7è Cos de l'Exèrcit, li fou concedit un permís per recórrer França, Alemanya i Suïssa en missió científica. El 1898 partí cap a Puerto Rico com a ajudant de camp del capità general d'aquella illa del Carib. Va prendre part en els combats que hi va haver per la independència i es va destacar particularment en la defensa de Guayama i Guamani contra les tropes nord-americanes. Una altra vegada a la Península, el 1899, va tornar a França i a Londres en comissió de servei de caràcter científic. Aquell mateix any viatjà per diversos indrets d'Andalusia i València i anà a Ceuta amb aparells de la seua invenció per tal de fer proves de telegrafia sense fils. El 1900 fou nomenat comissari regi director de l'Escola Superior d'Arts i Indústries i viatjà per Catalunya, França, Alemanya i Bèlgica. El 1901 va ser nomenat agregat al Batalló de Telègraf sense Fils per tal d'experimentar amb aparells de la seua invenció, amb permís especial per viatjar per la Península, Balears, Ceuta i Melilla, sempre que fos necessari per portar a terme la seua tasca científica. El 1903 viatjà a Màlaga

i novament a Londres. El 1906 es va retirar de l'exèrcit i es va establir a València, on es dedicà a la política tot seguint la seua ideologia força republicana, de manera que el 1908 fou elegit diputat pel Partit Radical Republicà i també va ser regidor de l'Ajuntament de València. Morí el 1929.

Durant la seua vida militar li varen ser concedides les següents condecoracions: Benemèrit de la Pàtria, Creu del Mèrit Militar amb distintiu vermell de 2a classe, Creu Vermella al Mèrit Militar de 2a classe pensionada i Creu Vermella de 2a classe al Mèrit Naval.

Diverses experiències

El professor de la Universitat de Navarra Ángel Faus Belau, en un interessant llibre titulat *La Radio en España 1896-1977*, d'Ediciones Santillana (col·lecció Taurus), Madrid, 2007, ha estudiat breument la tasca científica del nostre personatge i ha arribat a les següents conclusions (encara que, com es veu pel títol, l'obra abasta un període històric que el sobrepassa amplament). Durant la visita a Londres i França el 1899, va treballar en el laboratori de Guglielmo Marconi, on va realitzar experiències en la transmissió de la veu humana i altres patents, després que Marconi hagués unit el 1898 per primera vegada l'illa de Wight i Bournemouth amb un senyal de Morse sense fils. Durant el permís militar il·limitat per viatjar es va dedicar a experimentar la transmissió de la veu humana sense fils, és a dir, la ràdio. Primer el 1901 entre Tarifa i Ceuta i després entre la localitat alacantina de Xàbia i el que Faus anomena *cabo Pelado*, a cala d'Hort, illa d'Eivissa. Com es veurà, es tracta del puig Pelat, de 180 m, entre cala Vedella i cala Carbó, indret que, a més de la coincidència en el nom, atesa la situació geogràfica, ens sembla molt més indicat per a un experiment d'aquesta naturalesa. Va ser els últims dies de desembre de

1902, durant un període de quaranta dies en una distància de 83 quilòmetres. Es va avançar així en quatre anys als primers dissenys del tríode, anomenat "Audion" pel nord-americà Lee de Forest, un dels primers pares de la ràdio.

Experiment a Eivissa

De l'activitat a la nostra illa per tal de portar a terme la interessant experiència, no en queden gaires evidències. Tampoc no res que faci pensar en la presència aquí de Juli Cervera Baviera. Pel que diu la premsa local del moment (*El Porvenir* i *El Correo de Ibiza*) el 19 de desembre va arribar en el correu de València l'oficial de Telègraf José Sandoval amb l'encàrrec d'establir el contacte amb l'estació de Xàbia, on sembla que hi havia el nostre protagonista. Un mes abans havien arribat sis caixes amb el material necessari per fer la instal·lació de l'antena al puig Pelat, material que va ser traslladat des d'Eivissa a cala Carbó en un falutx. Segons la premsa de Palma, que va seguir els treballs de preparació, també s'havia construït un ramal per

Juli Cervera Baviera (Fotografia: Science Photo Library).

El puig Pelat, situat al nord de cala d'Hort i de cala Carbó (Fotografia: Esperança Escandell).

poder posar en comunicació l'estació d'Eivissa amb l'antena del puig Pelat. Aquesta premsa mallorquina, però, diu que l'antena s'havia instal·lat al "cabo Pelado", i això segurament és la causa de l'equivocació del professor Àngel Faus, ja que de tots és ben sabut que a l'illa no hi ha un cap amb aquest nom.

Sigui com sigui, i per més que hem cercat alguna informació local sobre el resultat dels treballs, es coneix que els encarregats de recollir les emissions se'n varen anar sense donar cap informació. Així, només podem inferir l'èxit pel que diu Àngel Faus, qui al seu llibre el dóna per segur.

Aquell mateix any Cervera fundà a Madrid la Sociedad Anónima Española de Telégrafo y Telefonía sin Hilos, societat a la qual aportà les patents obtingudes a Espanya, Bèlgica, Alemanya i Anglaterra. Segons Faus, el 1903 fundà l'Escola Lliure d'Enginyers

de València, basada en el mètode per correspondència que havia vist a Pensilvània en un recent viatge d'estudis als EUA. El 1899 havia patentat el comandament a distància, i per tant els seus estudis eren aplicables a l'explosió controlada a distància de mines, torpedes i al moviment de màquines terrestres i marítimes. És a dir, que el seu sistema sense fils s'avançà set anys a la demostració de Torres Quevedo d'un robot que actuava seguint les ordres transmeses per ràdio; nou anys a les experiències de Matías Balsera d'un torpede teledirigit, a l'estany d'El Retiro, a Madrid, i sobretot, onze anys abans que Marconi intentàs una experiència similar en la transmissió de la veu humana sense fils.

Obres

És autor de fins a deu obres d'estudi sobre àlgebra, aritmètica, dibuix, geometria i enginyeria en

general. Pel que fa als seus viatges d'exploració destacarem les següents publicacions:

–*Expedición al interior de Marruecos*. València: Impremta i litografia E. Mirabet, 1884, publicat el 1909.

–*Observaciones militares, políticas y geográficas sobre Marruecos*. Text imprès per l'autor, 1884.

–“Geografía Militar de Marruecos”, *Revista Científico Militar* (1884).

–“Expedición geográfico-militar al interior y costas de Marruecos”. *Revista Científico Militar* (Barcelona), número de setembre, octubre, novembre i desembre de 1884. Impremta i litografia de Fidel Giró.

–“Viaje de exploración por el Sáhara occidental: estudios geográficos”, *Boletín de la Sociedad Geográfica de Madrid* (Madrid), primer semestre (1887), tom 22.

–“Africanistas españoles”. València? 1909? Text mecanografiat per l'autor. ■